

DIKTAT U NASTAVI RUSKOGA KAO STRANOGA JEZIKA

ŽANA MODRIĆ HRABROV

Sveučilište u Zadru, Odjel za rusistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR – 23000 Zadar
zmodric@unizd.hr

UDK: 37.091.33:811.161.1
DOI: 10.15291/csi.4304
Pregledni članak
Primljen: 10. 7. 2023.
Prihvaćen za tisak: 20. 9. 2023.

U ovome radu analiziraju se vrste diktata u nastavi ruskoga kao stranoga jezika s osvrtom na ruski kao materinski, uz navođenje terminologije na ruskome jeziku. Pojašnjava se sama uloga diktata u nastavnome procesu, kao i uloga u savladavanju pisma kao produktivne jezične vještine, koja se u učenju stranoga jezika savladava istovremeno s govorom, te je u kontekstu pisanja diktata neodvojiva od receptivne jezične vještine slušanja. Rad sadrži primjere koji su preuzeti iz stručne literature, kao i autorske primjere. Metodička literatura spominje cijeli niz različitih vrsta diktata, a u ovome smo se radu koncentrirali na takozvane tradicionalne diktate, među koje ubrajamo vizualni, slušni, vizualno-slušni i samodiktat. Od ostalih vrsta izdvajamo stvaralački, slobodni, izborni, diktat sa sprječavanjem grešaka i diktat-rečenicu. Najčešće se u nastavi stranoga jezika koristi slušni diktat, koji se provodi u tri faze, prvo se čita cijeli tekst kako bi se dobio uvid u sadržaj, zatim se diktira rečenica po rečenica, a na kraju se cijeli tekst čita još jednom sporije radi provjere napisanoga. Zaključujemo da svaki od njih može, osim u nastavi materinskog, pronaći svoju primjenu i u nastavi ruskoga kao stranoga jezika.

KLJUČNE RIJEČI:

diktat u nastavi ruskoga jezika, faze provođenja diktata, govor, pismo, produktivne i receptivne jezične vještine

1. JEZIČNE VJEŠTINE U PROCESU PISANJA DIKTATA

Pismo (rus. *письмо*) je produktivna jezična vještina koja se u učenju stranoga jezika usvaja istovremeno s govorom (rus. *говорение*), Pismo kao jezičnu vještinu karakterizira odsutnost neposredne reakcije sugovornika, nemogućnost intoniranja riječi i rečenica, korištenja mimike i gestikulacije. Iz toga razloga, informacija koja se prenosi pisanim jezikom mora biti pravilna, logična i gramatički točna. (Česnokova 2015: 117)

Jezična se komunikacija dakle ostvaruje govorom (usmeno) i pismom (pismeno), a oba načina imaju za svrhu ostvarivanje uspješne komunikacije i neraskidivo su povezani. Pisani se jezik sastoji od grafičkih znakova (grafema ili slova) kojima se bilježe izgovoreni glasovi. Dok govoreni jezik predstavlja slobodniji i jednostavniji izraz, te podrazumijeva postojanje sugovornika, pisani jezik predstavlja trajan i individualan oblik izražavanja, zahtjevniji i složeniji izraz koji nema povratnu informaciju. Pavličević-Franić (2005: 22, 30) nudi sljedeći shematski prikaz upravo spomenutih sličnosti i razlika između govorenoga i pisanoga jezika:

TABLICA 1. Karakteristike govorenoga i pisanoga jezika

Govoreni jezik	Pisani jezik
- trenutani oblik izražavanja - dijaloški oblik izražavanja - postojanje sugovornika - povratna informacija - uporaba vrjednota govorenoga jezika - multimedijски oblik izražavanja - slobodniji i jednostavniji izraz - poznavanje normi govorenoga jezika	- trajan oblik izražavanja - monološki oblik izražavanja - individualno, bez drugih sudionika - bez trenutne povratne informacije - bez vrjednota govorenoga jezika - jednomedijски oblik izražavanja - zahtjevniji i složeniji izraz - poznavanje normi pisanoga jezika

Slušanje (rus. *аудирование*) je receptivna jezična vještina koja podrazumijeva proces opažanja i usvajanja govora i zvuka što je čini neodvojivom od ostalih vještina u savladavanju stranoga jezika te važnom sastavnicom procesa pisanja diktata. Na početnim razinama učenja metodičari predlažu sljedeće: u audiotekstu ne smije biti više od tri posto nepoznatih riječi, nove riječi ne smiju biti one koje su ključne, dakle one koje nose osnovnu informaciju, nepoznati gramatički materijal treba biti razumljiv iz konteksta, audiotekst mora biti pravilno intoniran i ne smije trajati dulje od tri do pet minuta. (Krjučkova i Moščinskaja 2009: 187–188)

U suvremenoj metodici ruskoga jezika razlikujemo termine „pis'mo” (rus. *письмо*) i „pis'mennaja reč” (rus. *письменная речь*). I jedan i drugi termin predstavljaju ne samo sredstvo već i cilj poučavanja stranoga jezika čije uključivanje u nastavu po-

maže boljem usvajanju jezičnoga materijala, prenesenoga usmenim putem. Od prvih nastavnih sati studenti stranoga jezika slušaju nastavnika, govore ili čitaju nastavni materijal i zapisuju dobivene informacije. Zahvaljujući pismu lakše se i više pamte jezični elementi stranoga jezika, stoga se ono uvijek preporučuje zajedno s poučavanjem govora, slušanja i čitanja. Studenti se na početnoj razini upoznaju s ruskom azbukom, pravilno pišu slova, pamte pravila ruske grafije i pravopisa, slušaju kako bi savladali fonetska pravila, a zatim postupno pismenim putem izražavaju svoje misli, odgovaraju na pitanja, pišu pisma, izlaganja, sastave, diktate i slično. (Krjučkova i Moščinskaja 2009: 338–339)

2. DEFINICIJA I ULOGA DIKTATA U NASTAVI

Prema Hrvatskoj enciklopediji diktat (prema lat. *dictatum*: kazivano) definiramo kao: 1. tekst koji netko govori, a drugi zapisuje, tekst pisan po kazivanju u pero; 2. zapovijed, nalog, zahtjev za obvezatnom provedbom (diktat velikih sila); ono što je logično ili prijeko potrebno u određenoj prilici (diktat zdravoga razuma). Jasno, prvo navedeno značenje je ono koje nas ovdje zanima. Brojni su autori pisali o diktatu kao važnomu elementu nastave (stranoga i materinskoga) jezika, među ostalim i Pavličević-Franić (2005: 157, 159–160) koja navodi da se prema načinu provođenja, pismene vježbe mogu organizirati kao pravopisne vježbe i zadaci, pismeni sastavci i pismeni diktati. Pismeni diktat definira kao oblik pismene i usmene vježbe koja ima dvojaku ulogu: služi za utvrđivanje (uvježbavanje) i provjeravanje (ispitivanje i ocjenjivanje) određenoga jezičnog sadržaja. Autorica navodi da se izvedba diktata odvija u tri faze. U prvoj je fazi važan nastavnik s ulogom motivatora za pisanje diktata te pojašnjenjem što se očekuje od učenika/studenta. Druga se i najvažnija faza sastoji od same provedbe diktata koji se, bez obzira na vrstu i namjenu, diktira po tri puta. Prvi se put čita cijeli tekst, dok učenici sjede i prate, te ništa ne zapisuju. Drugo čitanje odvija se značajno sporije, jer se radi o čitanju rečenicu po rečenicu, dok učenici zapisuju. Tijekom trećeg čitanja učenici provjeravaju napisani tekst i otklanjaju moguće pogreške. Iako autorica piše prvenstveno o diktatu u nastavi materinskoga jezika, isti princip može se primijeniti i na nastavu stranoga jezika, osobito ruskoga na početnoj razini učenja. Na satu ruskoga kao stranoga jezika, nastavnik čita cijeli tekst, koji je prilagođen fazi učenja jezika, zatim dio po dio dok studenti zapisuju, a na kraju se tekst čita još jednom, dok studenti provjeravaju napisano.

Uloga diktata u nastavi stranih jezika, time i ruskoga, vrlo je značajna. Kako navode Mustafina, Gabdrahmanova i Bogatova (2017: 183–184), diktat je učinkovito sred-

stvo u nastavi, kojim student ili učenik brusi vještine poput shvaćanja odnosa između glasa i slova, razlikovanja glasa i fonema, slušanja, brzine pisanja, točnosti, pravopisa, pamćenja materije i slično. Ciljem diktata smatraju ne samo ocjenu pismenosti studenta već i njegovo umijeće izražavanja vlastitih misli pisanim putem.

3. VRSTE DIKTATA

Metodička literatura opisuje niz različitih diktata u nastavi ruskoga kao materinskoga i stranoga jezika: diktat sa sprječavanjem pogrešaka (rus. *предупредительный*), izborni (rus. *выборочный*), slobodni (rus. *свободный*), stvaralački (rus. *творческий*), kontrolno-poučni (rus. *контрольно-обучающий*), vizualni (rus. *зрительный*), slušni (rus. *слуховой*), vizualno/slušni (rus. *зрительно-слуховой*), samodiktat (rus. *самодиктант*), leksički (rus. *словарный*), uspostavljajući (rus. *восстановительный*), diktat na sastavljanje rečenica (rus. *диктант на конструирование предложений*) i drugi. Na nastavi ruskoga kao stranoga jezika najčešće se koriste sljedeće tradicionalne vrste diktata: vizualni, slušni, vizualno-slušni i samodiktat. (Dergačeva i dr. 1983: 103)

3.1. VIZUALNI DIKTAT

Ovaj se diktat provodi na način da nastavnik na ploču zapisuje rečenice ili riječi, koje se zatim analiziraju, pojašnjavaju se osobitosti u njihovu pisanju, a zatim se brišu s ploče te ih učenik ili student zapisuje u bilježnicu po sjećanju (Česnokova 2015: 118).

TABLICA 2. Vizualni diktat br. 1

	Текст	Кoličina slova	Вrijeme експозиције (sec)
1.	Двор чист.	8	4
2.	Маша шила.	8	4
3.	Идѣт дождь.	9	4
4.	Рома пишет.	9	4
5.	Я иду в лес.	8	4
6.	Мама мыла.	8	4

U tablici 2. prikazan je prvi od ukupno 18 vizualnih diktata koji su česti u nastavi ruskoga kao materinskoga jezika i koji pridonose razvoju pamćenja i pažnje. Većinom se upravo i koriste u nastavi ruskoga kao materinskoga jezika na početnoj razini. Sva-ki od diktata sastoji se od 6 rečenica koje nastavnik može pisati na ploču ili pokazati

na *powerpoint* prezentaciji. Učenici imaju određeno vrijeme kako bi pokušali zapamtiti pojedinu rečenicu, u tablici navedeno pod „vrijeme ekspozicije u sekundama”, a zatim je zapisati u bilježnicu. Nakon što učenici zapišu prvu rečenicu, prelazi se na drugu i tako redom do šeste rečenice. Ovaj diktat traje 5 – 8 minuta i može se ponavljati nekoliko dana zaredom. Svaki sljedeći diktat ima sve više slova; zadnja rečenica u 18. diktatu se sastoji od 45 slova, to jest devet riječi:

(1) Изучаем природу нашего родного края на уроках в школе.

Rad nad tom skupinom diktata može trajati i do 2 mjeseca, uz stalan, po mogućnosti svakodnevni rad, učenici vježbaju pamćenje, razvijaju pažnju i vještinu pisanja. (<https://www.uchportal.ru/pedagogika/zritelnye-dikanty-po-metodike-fedorenko> 19. 6. 2023.)

Spomenuli smo i da se vizualni diktat može sastojati od riječi, što je korisno za učenje ruskoga kao stranoga jezika, jer je moguće birati jednostavnije k složenijim riječima, odnosno onima koje su učenicima manje poznate u toj fazi učenja:

TABLICA 3. Vizualni diktat na nastavi ruskoga kao stranoga jezika (Kolesničenko i Rashodčikova 2013:4)

1. varijanta	2. varijanta
1. это	1. это
2. она	2. оно
3. оно	3. вода
4. окно	4. фото
5. вода	5. ваза
6. дата	6. доска
7. доска	7. звонок
8. вопрос	8. вопрос
9. Москва	9. Москва

Nadalje, vizualni se diktat na nastavi ruskoga kao stranoga jezika može sastojati od slika, odnosno može se zadati zadatak u kojem se mora napisati naziv predmeta koji se nalaze na slici. Koristan je i zbog toga što se može zadati i kao samostalni zadatak za domaći rad. Vizualni doživljaj nekoga predmeta važno je osobno iskustvo, dok verbalna objašnjenja tvore posredno, tuđe iskustvo, ono koje je učeniku dano. Pomoću ovoga diktata učenik spaja oba iskustva, čime lakše pamti nove riječi stranoga jezika, što je odavno prepoznato i u metodičkoj literaturi (Leont'ev i Koroleva 1982: 26–27).

3.2. SLUŠNI DIKTAT

Prema dosadašnjim istraživanjima i metodičkoj literaturi, ova vrsta diktata smatra se najučinkovitijom u nastavi ruskoga jezika. Nastavnik diktira tekst (ili se sluša audiozapis) koji učenici zapisuju u svoje bilježnice («*Слушай и пиши*», «*Прослушай слова*» i dr.). Provodi se na način koji smo opisali na početku ovoga rada: prvo se čita cijeli tekst kako bi učenici dobili uvid u to što ih čeka i čime razvijaju slušanje kao receptivnu jezičnu vještinu, zatim slijedi provedba i najvažniji dio kada se diktira rečenica po rečenica dok učenici pišu u bilježnice, a na kraju se ponovno sporije čita cijeli tekst u cijelosti dok učenici provjeravaju i eventualno otklanjaju moguće greške. Dergačeva napominje da se takav diktat ne bi trebao diktirati riječ po riječ, već isključivo rečenicu po rečenicu, te kako količina nepoznatih riječi ne smije biti veća od sedam posto. U slučaju da takve riječi postoje, nastavnik je dužan poslije prvoga čitanja uvjeriti se da je sadržaj diktata jasan te da se takve riječi mogu shvatiti iz konteksta (Dergačeva i dr. 1983: 103).

Duljina diktata, odnosno broj riječi u njemu ovisi o razini znanja ruskoga jezika. Na razini A1 diktat može imati oko 30 riječi, a svaki sljedeći sve više, pa tako na A2 razini mogu imati već oko 150 riječi s raznolikim temama u obliku logički i smisleno povezanoga teksta. Ako diktat na razini A1 služi za savladavanje intonacijskih konstrukcija u ruskome jeziku, predlažemo da nastavnik ne čita interpunkcijske znakove, kako bi provjerio usvajanje navedene tematike, a na višim razinama (od A2 nadalje) predlažemo da se potpuno izostavi čitanje interpunkcijskih znakova. Navodimo primjere diktata-tekstova (rus. *связный текст*) koji se mogu koristiti na A1 razini (Kolesničenko i Rashodčikova 2013: 8):

2) *Это один дом. Там комнаты. Вот комната. Здесь дверь и окно. А это папа. Вот сын.*

Мама дома? – Нет, мама не дома. А кто здесь? – Это брат и сестра.

3) *Здравствуйте! Это комната? – Нет, это аудитория. Здесь урок. Это группа № 2.*

Тут сидит студент. Там стоит студентка. Здесь доска. Тут буквы, звуки, фразы.

Это текст. Это понятно.

4) *Это аудитория. Здесь студенты. Там доска, тут окно и дверь. Здесь книги и бумага.*

Там магнитофон. Это книга. Тут буквы и звуки. Там фразы. Тут текст. Это бумага.

Здесь диктант? – Да, здесь диктант. А вот фразы: вопросы и ответы.

Kao što smo već naveli, slušni diktat može poslužiti i za uvježbavanje intonacijskih konstrukcija, pa tako primjerice nastavnik može tražiti od učenika da u diktatu sami stave interpunkcijske znakove. Svaka se rečenica također diktira dva puta, a zatim se tekst čita još jednom dok učenici provjeravaju napisano:

5) *Это дом. Это дом? Да, это дом.*

Дом там? Да, дом там.

Мама и папа дома.

Антон там, а Анна тут.

Мама дома? Да, мама дома.

6) *Это твоя собака? Да, это моя собака.*

Моя собака тут, а твой кот там.

Это Антон, Иван и Анна. Антон тут, а Анна там.

Где Иван? Иван дома.

3.3. VIZUALNO-SLUŠNI DIKTAT

Kao što sam naziv kaže, radi se o kombinaciji prethodnih dviju vrsta diktata – tekst se usvaja slušno i vizualno (rus. *зрительно-слуховой диктант*). Diktat se provodi u učionici na način da nastavnik čita rečenicu, a zatim je piše na ploču dok učenici također pišu u svoju bilježnicu, zatim cijela grupa uz pomoć nastavnika analizira ono što je napisano. Mogu se diktirati tematski odvojene rečenice ili cijeli povezan tekst, a teme i zahtjevnost ovise o razini znanja učenika.

7) *Познакомьтесь! Это мой брат. Его зовут Антон. Он студент. А это его друг Иван. Он журналист. Я, Иван и Антон – друзья.* (Antonova i dr. 2010: 84)

3.4. SAMODIKTAT

Prema Pavličević-Franić (2005: 160) samodiktat (rus. *самодиктант*) „se temelji na zapamćivanju i zapisivanju napamet naučenoga teksta, a naziva se samodiktat ili autodiktat jer učenik, zapravo, diktira samome sebi, odnosno piše tekst koji je prethodno naučio napamet”.

Višestruka je korist ovoga diktata u nastavi materinskoga jezika. Provodi se sa svrhom učvršćivanja lingvističkoga pamćenja, pritom može biti koristan za zapamćivanje riječi koje sadrže određeni pravopisni problem ili glasovnu promjenu. Važan je za razvoj grafomotorike kod djece. (Pavličević-Franić 2005: 160)

Međutim, s obzirom na novo, ćirilčno pismo s kojim se studenti susreću, može se primijeniti i na učenje ruskoga kao stranoga jezika kako bi došlo do automatizacije pisanja. Može se koristiti i prilikom učenja pjesama ili ulomaka književnih tekstova. Ovdje navodimo nekoliko primjera samodiktata prema autoricama Krjučkovoj i Moščinskoj, kao i sam zadatak u kojem je pojašnjeno što se od studenata očekuje (2009: 342, 375).

Pročitajte naglas cijeli tekst. Prisjetite se značenja i pravopisa danih riječi:

8) *сорока, поляна, заяц, зайчонок, нападать, защищать.*

Pročitajte svaku rečenicu, запишите je po sjećanju, provjerite u udžbeniku:

9) *Это было весной. Мы шли по лесу. Вдруг впереди услышали крик сорок. Мы вышли на поляну и увидели, что по поляне бежит заяц, а около него летают сороки. Заяц на них нападает. Он увидел нас и убежал в лес. Сороки тоже улетели. Мы подошли и увидели маленького зайчонка. Вот кого защищала мать от сорок! Мы отнесли зайчонка в лес. Мама там его обязательно найдёт.*

Naučite napamet dani tekst. Zapišite ga po sjećanju.

10) *Я земной шар чуть не весь обошёл,*

И жизнь хороша,

и жить хорошо!

(В. Маяковский)

3.5. OSTALE VRSTE DIKTATA

3.5.1. STVARALAČKI DIKTAT

Stvaralački je diktat (rus. *творческий диктант*), prema Pavličević-Franić, „lingvistički i pedagoško-psihološki najzahtjevnija vrsta pismenih diktata. Od učenika se očekuje samostalno djelovanje, kako u procesu preoblikovanja teksta (zamjene, dopune, preinake), tako i u procesu stvaranja vlastita teksta (proširivanje, sažimanje, samostalno kreiranje). Stvaralački diktat (...) pretpostavlja određeno znanje o jeziku i načinima stilsko-kompozicijskoga oblikovanja teksta.” (Pavličević-Franić 2005: 164)

Postoji više različitih tipova stvaralačkoga diktata i on se kao takav može zadavati studentima već nakon dva-tri tjedna učenja ruskoga jezika. On može u sebi sadržavati gramatički zadatak (rus. *творческий диктант с грамматическим заданием*), a provodi se na način da nastavnik prvo pojasni studentima njihov zadatak, primjerice: izmijeniti broj imenica ili pridjeva (jednina – množina), izmijeniti glagolsko vrijeme,

staviti pridjeve u odgovarajući padež i slično. Zatim studenti pažljivo slušaju i zapisuju odgovore, svaka fraza ili rečenica diktira se dva puta. Navedimo i neke primjere:

Napišite rečenice u perfektu:

11) *Марта пишет письма.*

Ваши друзья слушают песни.

Студенты смотрят телевизор.

Он занимается дома много.

Вы плохо говорите по-русски.

Твоя сестра учится хорошо.

Мой товарищ отвечает правильно.

Ты не делаешь домашнее задание.

Мы учим новые глаголы дома.

Napišite rečenice u futuru:

12) *Преподаватель спрашивает по-русски.*

Студенты не отдыхают дома много.

Вы читаете трудные тексты и фразы.

Здесь он изучает английский язык.

Мы любим русские песни.

Старший брат играет в футбол.

Я говорю по-китайски быстро.

Они не работают, они учатся.

Ты объясняешь урок правильно.

(Kolesničenko i Rashodčikova 2013: 20–21)

Osim pojedinačnih rečenica, on se može sastojati od vezanoga teksta u kojem studenti glagole moraju staviti u futur. Također se svaka rečenica diktira po dva puta, dok studenti zapisuju odgovore:

13) *Вчера Лена встала в семь часов. Полчаса она принимала душ, потом завтракала, выпила кофе и поторопилась в университет. Занятия у неё начались в половине десятого, а кончились в два часа. Она с подругами обедала в столовой. Она съела грибной суп и рыбу. После обеда она в библиотеке написала домашнее задание, прочитала газету и взяла книги, которые она была должна прочитать. Вечером она позвонила Тане и Ивану и пригласила их к себе в гости. Она приготовила блины и пирожные.*

Друзья ели и пили, танцевали и разговаривали до полуночи. Лена убрала квартиру, прочитала книгу до конца и легла спать. (Hrnjak 2010: 102)

Stvaralački diktat s umetanjem riječi i fraza (rus. *творческий диктант на вставку слов и словосочетаний*) koristan je za učenje određenih skupina riječi ili konstrukcija, a kako bi se pravilno riješio, studenti moraju prvo shvatiti smisao rečenice. Iako ovakav tip zadataka postoji i u udžbenicima, kad se radi o diktiranju, tempo je brži i pogoduje samostalnom rješavanju gramatičkih i leksičkih zadataka, a doprinosi i samopouzdanju studenta. U nastavku navodimo i neke primjere.

Dovršite rečenice:

14) Осенью я приехал в Россию. Сейчас я живу в Казани. Я приехал сюда, чтобы Я хочу учиться в университете, потому что Мой преподаватель говорит, что ... Я хочу быть ..., потому что Через год я буду студентом, если я (Bogatova 2011: 262)

Upišite riječi u praznine:

15) Мы говорим по-русски. Кто еще говорит по-русски? Как ты говоришь по-русски? Я Как твой друг говорит по-русски? Он Преподаватель говорит по-русски быстро или медленно? Он (Mustafina i dr. 2017: 186)

Stvaralački diktat može služiti i za provjeru usvojenosti gradiva složenih rečenica, uzročnih i posljedičnih, pa se tako studentima može dati zadatak da dopune rečenice koristeći uzročni veznik *потому что* ili prilog uzroka *поэтому*, primjerice:

16) Я живу в Хорватии, потому что/поэтому ...

17) Мы изучаем русский язык, потому что/поэтому ...

U drugoj varijanti ovakvoga diktata nastavnik može zadati rečenicu s *потому что*, a student je mora izmijeniti koristeći *поэтому*, ili obrnuto:

18) Я хочу жить и работать в России, поэтому я изучаю русский язык. – Я изучаю русский язык, потому что я хочу жить и работать в России.

19) Я учусь в Задаре, поэтому я здесь и живу. – Я живу в Задаре, потому что я здесь учусь.

3.5.2. SLOBODNI DIKTAT

Slobodni diktat (rus. *свободный диктант*) može se shvatiti kao logičan slijed stvaralačkoga diktata, prema samostalnim esejima i sastavcima. Slobodnim se naziva jer tijekom njegove provedbe, dok nastavnik čita cijeli tekst, studenti zapisuju samo bitne dijelove, a to mogu biti, ovisno o dogovoru s nastavnikom, važne riječi, sintagme ili cijele rečenice. (Pavličević-Franić 2005: 165). U slučaju da se ovakav diktat provodi na nastavi ruskoga kao stranoga jezika i ako je tekst duži, nastavnik može čitati po dvije-tri rečenice i zatim čekati da studenti po sjećanju zapišu ono što se od njih traži. Materijal je potrebno prilagoditi razini znanja studenta, a nove riječi potrebno je prethodno zapisati i pojasniti. U sljedećem primjeru nastavnik može tražiti od studenta da zapiše sve riječi u dativu koje čuje tijekom slušanja teksta:

20) Сегодня днём Иван приехал из Петербурга и позвонил Анне. Он сказал, что хочет увидеть Анну, Джона, Клару, Марию, Антона в субботу в 5 часов в кафе. Он хочет рассказать им новости и показать фотографии Петербурга. Анна сказала, что она позвонит Джону и расскажет, где и когда они будут ждать Ивана в субботу. Джон позвонит Кларе. Клара позвонит Марии. Мария позвонит Антону. (Antonova i dr. 2010: 272)

3.5.3. IZBORNI DIKTAT

Izborni diktat (rus. *выборочный диктант*), kao što i naziv kaže, odnosi se na ispisivanje samo dijelova teksta koji nastavnik čita, a sam tekst može sadržavati gramatičku i pravopisnu problematiku koju je potrebno uvježbati. (Pavličević-Franić 2005: 161)

Na satu stranoga jezika nastavnik može tražiti od studenata da podjele list bilježnice na dva dijela te da zapisuju iz diktiranoga teksta, primjerice, u lijevome stupcu dane u tjednu, a u desnome nazive mjeseci u godini:

21) дни недели:	месяцы года:
понедельник	апрель
среда	июнь
суббота	ноябрь
воскресенье	

(Krjučkova 2009: 373)

Također može se zadati izborni diktat u kojem studenti iz diktiranoga teksta moraju u dva stupca, po rodovima, rasporediti riječi koje završavaju na meki znak (-ь), s obzirom na to da su neke od njih muškoga, a neke ženskoga roda, te su kod njih česte greške. Nastavnik diktira tekst, a studenti zapisuju u lijevi stupac riječi muškoga roda, a u desni stupac one ženskoga roda:

22) *мужской род:*

словарь

день

рубль

спектакль

дождь

картофель

женский род:

ночь

тетрадь

площадь

любовь

жизнь

дверь

3.5.4. DIKTAT SA SPRJEČAVANJEM POGREŠAKA

Diktat sa sprječavanjem pogrešaka (rus. *предупредительный диктант*) sastoji se od dvije faze. Prva faza događa se prije samoga provođenja diktata, a radi se o pojašnjavaњу teškoće vezane za pojedine riječi, sintagme, gramatičke konstrukcije i sl., a koje se nalaze u diktatu. Druga je faza samo provođenje diktata, provodi se kao slušni diktat. Primjer je autorice Krjučkove (2009: 374):

23) *Prva faza*

Pročitajte i zapamtite kako se pišu sljedeće riječi i sintagme:

иностранные языки, чувства, здоровье, счастливый, побеждать, жить.

Druga faza

Slušajte tekst, pišite:

Наша планета маленькая, но люди разных стран говорят на разных языках. Они смогут понимать друг друга, если будут изучать иностранные языки. Они тогда поймут, что все живут одними мыслями и чувствами. Все простые люди хотят, чтобы был мир, чтобы добро побеждало зло, чтобы все были здоровыми и счастливыми.

3.5.5. DIKTAT-REČENICA

Diktat-rečenica (rus. *фразовый диктант / диктант-предложение*) vrsta je slušnoga diktata koja uči studente pamćenju nekoliko jezičnih jedinica, spojenih u jednu

sintaktičku cjelinu, čime se razvija sposobnost reproduciranja po sjećanju. Češće se koristi na nastavi stranoga jezika. Rečenice čita nastavnik ili se sluša audiozapis.

Slušajte, ponavljajte, zapišite zadnju rečenicu.

24) *Мы идём. Мы идём в университет. Мы идём в университет пешком.*

25) *Вы учитесь? Вы учитесь в университете? Вы учитесь в хорошем университете?*

26) *Мы будем сдавать экзамены. Через два месяца мы будем сдавать экзамены. Через два месяца мы будем сдавать экзамены по русскому языку.*
(Ključkova 2009: 374)

Slušajte i ponavljajte. Zapamtite zadnju rečenicu i zapišite je. Nastavite rečenicu.

27) *друзья говорят →*

... друзья говорят по-английски →

Мои друзья говорят по-английски. →

Мои друзья хорошо говорят по-английски. →

Мои друзья уже хорошо говорят по-английски ...

28) *... брат учится →*

... мой брат учится →

... мой родной брат учится →

Мой родной брат учится в университете. →

Мой родной брат Виктор учится в университете ...

(Antonova i dr. 2010: 171)đ

4. ZAKLJUČAK

Diktat je važno sredstvo u nastavi materinskoga i stranoga jezika koji pridonosi razvoju pismenosti, izražavanja vlastitih misli, shvaćanja različitih jezičnih odnosa. Pridonosi razvoju jezičnih vještina, prvenstveno pisanja kao produktivne i slušanja kao receptivne jezične vještine. U ovome smo radu podijelili diktate na tradicionalne i netradicionalne uz pojašnjenja i primjere. U prvu skupinu ubrajamo vizualni, slušni, vizualno-slušni i samodiktat. Vizualni je čest u nastavi ruskoga kao materinskoga jezika u početnim razredima, a može se primijeniti i na nastavu stranoga jezika te prilagoditi razini znanja studenta. Ostvaruje se u vidu različitih rečenica ili riječi koje učenik ili student mora zapamtiti i zapisati u bilježnicu. Moguća je i vrsta vizualnoga diktata u kojoj student mora zapisati što vidi na slici, pa se takav zadatak može zadati

i za domaći rad. Slušni je diktat vrlo čest i učinkovit u nastavi materinskoga i stranoga jezika, a svoju primjenu može pronaći u svim razinama znanja ruskoga jezika. Samodiktat temelji se na pamćenju i zapisivanju prethodno naučenoga teksta, stoga možemo reći da student sam sebi diktira ono što je prethodno naučio. U netradicionalne vrste diktata ubrojili smo stvaralački, slobodni, izborni diktat, diktat sa sprječavanjem pogrešaka te diktat-rečenicu. Svaka od navedenih vrsta može se koristiti u nastavi ruskoga kao stranoga jezika. Iako je diktat-rečenica vrsta slušnoga diktata, ovdje smo ga još jednom izdvojili kao posebnu vrstu jer se njime razvija sposobnost reproduciranja po pamćenju i pravilnoga izgovora jezičnih jedinica, što je neophodno u učenju bilo kojega stranog jezika, time i ruskoga.

LITERATURA

- ANTONOVA, Valentina Evgen'evna, Majja Mihajlovna NAHABINA, Marija Vladimirovna SAFRONOVA, Anna Anatol'evna TOLSTYH. 2010. *Doroga v Rossiju. Učebnik russkogo jazyka. Elementarnyj uroven'*. 6. izdanje. Sankt-Peterburg: Zlatoust.
- BOGATOVA, Elena Nikolaevna. 2011. „Rol' tvorčeskogo diktanta v processe sovershenstvovanija soderžanija i kačestva prepodavanija russkogo jazyka kak inostrannogo”. *Vestnik Kazanskogo tehnologičeskogo universiteta*. №13. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-tvorcheskogo-diktanta-v-protsesse-sovershenstvovaniya-soderzhaniya-i-kachestva-prepodavaniya-russkogo-yazyka-kak-inostrannogo>. (30. 6. 2023).
- ČESNOKOVA, Margarita Pavlovna. 2015. *Metodika prepodavanija russkogo jazyka kak inostrannogo*. 2. izdanje. Moskva: MADI.
- DERGAČEVA, Galina Ivanovna, Ol'ga Sergeevna KUZINA, Natal'ja Mihajlovna MALAŠENKO, Valerija Mihajlovna NEČAJEVA, Alla Vital'evna FROLKINA. 1983. *Metodika prepodavanija russkogo jazyka kak inostrannogo na načal'nom etape obučenija*. Moskva: Russkij jazyk.
- Diktat*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15158> (7. 2. 2023.)
- HRNJAK, Anita. 2010. *Šag za šagom. Sveučilišni udžbenik ruskog jezika*. Zagreb: Knjižgra.
- KOLESNIČENKO, O. V., RASHODČIKOVA, L. E. 2013. *Diktanty po russkomu jazyku. Posobie dlja studentov-inostrancev podgotovitel'nogo otdelenija*. Ur. Karpova, S. A. Odesa: ONAS.
- KRJUČKOVA, Ljudmila Sergeevna, Natal'ja Viktorovna MOŠČINSKAJA. 2009. *Praktičeskaja metodika obučenija russkomu jazyku kak inostrannomu: Učebnoe posobie dlja načinajuščego prepodavatelja, dlja studentov-filologov i lingvistov, specializirujuščihjsja po RKI*. Moskva: Flinta.
- LEONT'EV, Aleksej Alekseevič, KOROLEVA, T. A. 1982. *Metodika. Zarubežnomu prepodavatelju russkogo jazyka*. 3. izdanje. Moskva: Russkij jazyk.
- MUSTAFINA, Lilija Raviljevna, Polina Leonidovna GABDRAHMANOVA, Elena Nikolaevna BOGATOVA. 2017. „Ispol'zovanie netradicionnyh diktantov na zanjatijah po russkomu jazyku kak inostrannomu”. *Naučnyj al'manah*, N 2-2 (28): 183–188. 10.17117/na.2017.02.02. URL: <https://ukonf.com/doc/na.2017.02.02.pdf> (7. 2. 2023.)

- PAVLIČEVIĆ-FRANIĆ, Dunja. 2005. *Komunikacijom do gramatike: Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
- Zritel'nye diktanty po metodike I. T. Fedorenko. Učitel'skij portal. URL: <https://www.uchportal.ru/pedagogika/zritelnye-diktanty-po-metodike-fedorenko>. (19. 6. 2023.)

DICTATION IN TEACHING RUSSIAN AS FOREIGN LANGUAGE

ŽANA MODRIĆ HRABROV

ABSTRACT

This paper analyzes types of dictation in teaching Russian as a foreign language with reference to Russian as a native language, including terminology in Russian. It clarifies the role of dictation within educational process, as well as its role in mastering writing as a productive language skill which is developed simultaneously with speaking whilst learning a second language, and in the context of writing dictation it is inseparable from the receptive language skill of listening. This paper contains examples taken from academic literature, as well as the author's examples. Methodological literature notes the series of various dictations, but this paper focuses particularly on 'traditional' dictations, among which there are visual, auditory, visual-auditory, and self-dictation. Other varieties include creative, free, electoral, dictation with avoiding mistakes, and dictation sentence. The most common one used whilst teaching Russian is auditory dictation which is conducted in three phases. Firstly, the whole dictation is read as to get the main point of the text. Secondly, each sentence is dictated and at the end the whole text is read once more in order to check what was written. In conclusion, each of the aforementioned varieties of dictation can be used in teaching Russian both as a foreign language and as a native language.

KEYWORDS:

dictation in teaching the Russian language, phases of dictating, productive and receptive language skills, speaking, writing

Z. MODRIĆ HRABROV • DIKTAT U NASTAVI RUSKOGA KAO STRANOGA JEZIKA

